

วิเคราะห์แหล่งที่มาและการใช้ทรัพยากรงาน ๆ ที่มีปรากฏในหลักฐานฝ่ายไทย

นายพล เหมอนกำสตร

002913

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักฐานปริณายอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แผนกประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2520

I16718963

An Analysis of the Origin and the adoption of the different eras
as founded in Thai written records

Mr. Poon Memshasatara

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
of the Degree of Master of Arts

Department of History
Graduate School
Chulalongkorn University

1977

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์แหล่งที่มาและการใช้ทรัพยากรชนิดต่าง ๆ ที่มีปรากฏในหลักฐานฝ่ายไทย
โดย นายพล เหมือนศาสตร์
แผนกวิชา ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

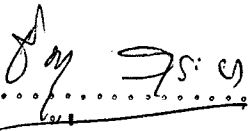

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิไล ณ ป้อมเพชร)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภคม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชกา สาระยา)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์แหล่งที่มาและการใช้ศักราชชนิดต่าง ๆ ที่มีปรากฏในหลักฐานฝ่ายไทย
ชนิด
ชื่อนิสิต นายพล เหมือนศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร
แผนกวิชา ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2520

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีผู้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งที่มา การใช้ และ
เกณฑ์การเปรียบเทียบศักราชชนิดต่าง ๆ ที่มีปรากฏใช้ในหลักฐานฝ่ายไทย และศึกษา
เพิ่มเติมในบางเรื่องที่ยังไม่มีท่านผู้ใดกล่าวถึง

วิธีการศึกษาค้นคว้า รวบรวมหลักฐานชั้นต้นและชั้นรอง ตลอดจนศึกษาหาความรู้อย่าง
เกี่ยวกับหัวข้อที่ทำการวิจัย ทั้งในศิลาจารึก จารึก คำนาน พงศาวดาร จดหมายเหตุ
ราชกิจจานุเบกษา และผลงานการวิจัยของท่านผู้นั้น ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่าง
ประเทศ และสอบถามนักวิชาการทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะ แลวนำข้อมูลมาวิเคราะห์
สรุปตามหลักฐานเท่าที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ศักราชที่มีปรากฏใช้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ฝ่าย
ไทย มีประมาณ 10 ชนิด ได้แก่ พุทธศักราช มหาศักราช จุลศักราช ศักราชในไทย
รัตนโกสินทรศก คริสต์ศักราช กลียุคศักราช ศักราชกฎหมาย อัญชนะศักราช และ
อิศราศักราช ส่วนใหญ่ประเทศไทยรับเอาศักราชของต่างประเทศมาใช้ อาทิเช่น
พุทธศักราช มหาศักราช กลียุคศักราช และอัญชนะศักราช รับมาจากประเทศอินเดีย
เป็นต้น การใช้ศักราชในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยแต่ละสมัย เป็นไปตามความนิยม
ของผู้ใช้ในสมัยนั้น ๆ คำเนินมาจนกระทั่งถึงจุลศักราช 1250 ปีที่ 21 ในรัชกาลพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ได้มีพระราชดำรัสโปรดเกล้า
ให้ประกาศใช้รัตนโกสินทรศก ในราชการแผ่นดินเป็นครั้งแรก ในสมัยต่อมา พระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 แห่งราชวงศ์จักรี โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระพุท-

ศักราช ในราชการแผ่นดินแผ่นดินรัตนโกสินทร์ศก ตั้งแต่ปีพระพุทธศักราช 2455 (รัตนโกสินทร์ศก 131) จนกระทั่งถึงพระพุทธศักราช 2483 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พุทธศักราชในราชการแผ่นดินด้วยหลักเกณฑ์ที่ใช้ในปัจจุบัน ตั้งแต่พุทธศักราช 2484 เป็นต้นมา เกณฑ์การเปรียบเทียบพุทธศักราชกับศักราชอื่น ๆ ในอดีต กับปัจจุบันแตกต่างกัน 1 ปี กล่าวคือ เกณฑ์การเปรียบเทียบพุทธศักราชกับศักราชสำคัญอื่น ๆ ได้แก่ จุลศักราช, มหาศักราช และคริสต์ศักราช ในสมัยสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา ใช้เกณฑ์พุทธศักราชตั้งขึ้นก่อนจุลศักราช 1182 ปี, มหาศักราช 622 ปี และคริสต์ศักราช 544 ปี ส่วนเกณฑ์การเปรียบเทียบพุทธศักราชกับศักราช เหล่านี้ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หรือในสมัยปัจจุบัน ใช้เกณฑ์พุทธศักราชตั้งขึ้นก่อนจุลศักราช 1181 ปี, มหาศักราช 621 ปี และคริสต์ศักราช 543 ปี ตามลำดับ

ขอเสนอแนะวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะศักราชที่มีปรากฏใช้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์เท่าที่พบอยู่ในหลักฐานของประเทศไทยในปัจจุบันเท่านั้น (ซึ่งอาจจะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ถ้าปรากฏว่าค้นพบหลักฐานใหม่ที่แตกต่างไปจากหลักฐานเดิม) พอดีใช้เป็นแนวทางใหม่สนใจศึกษาคุณค่าเรื่องราวในสมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา ระลึกไว้ว่า แต่เดิมการนับพุทธศักราชของชาติไทยนับอย่างลังกาและพม่า ซึ่งแตกต่างไปจากปัจจุบันเป็นเวลา 1 ปี เพราะฉะนั้นเมื่อเทียบเวลากับเหตุการณ์ในสมัยกรุงสุโขทัย และสมัยกรุงศรีอยุธยา กับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เวลาจะแตกต่างกันอยู่ 1 ปี เป็นต้น.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title An Analysis of the Origin and the Adoption of the
 different eras as founded in Thai Written Records.

Name: Mr. Poon Mernshasatara.

Thesis Advisor Professor Dr. Prasert Na Nagara.

Department History.

Academic Year 1977

ABSTRACT

This is a study of the beginning and the termination of use of the different eras used in Thailand. It also studies their sources. Thus the whole title of this thesis is THE STUDY OF THE BEGINNING AND THE TERMINATION OF USE OF THE DIFFERENT ERAS AND THEIR SOURCES.

In some eras, i.e. the Anjana Era which started from 147 years before the Buddhist Era. This study will look into the problem of its being introduced in Thailand as claimed, or is it a wild claim? Another problem which this study will look into is the Chula or Civil Era. This era's first year started in the year 638 A.D. or 1182 Buddhist Era, yet one of the Burmese Kings, claimed Burma, was its founder. Is this claim legitimate or is it fake?

Another problem which the paper will look into is the Legal Era. Some writers have proposed that the Legal Era had been used in the Ayudhaya Period. Could this proposal be true or just a hoary claim unsupported by facts.

In summary, this study will go over all the different inscriptions of whatever languages they were written in; and to analyze and reason out from the translations. After which conclusions will be drawn from these sources.

The records showed that that there had been 10 different eras being used in Thailand, namely : 1) The Buddhist Era 2) The Saka Era 3) The Chula or Civil Era 4) The Tai (or Chinese) Era 5) The Ratanakosin or Bangkok Era 6) The Christian Era 7) The Kaliyuga Era 8) The Legal Era 9) The Anjana Era 10) The Hegira or Moslem Era

These eras have their foundings from India or Ceylon, China, Arabia, or other mainland southeast asia countries. The Chula or Civil Era was claimed to have come either from Burma or Founan yet where it really, truly originated is a big qustion.

With regard to the Buddhist, Saka and the Chula or Civil Eras these three eras had been off and on used from the Sukhodaya throughout the Ayudhaya Periods and into the first 100 years of the Bangkok Period. But in the year 1250 of the Civil Era, corresponding to the year 1888 A.D. or 2432 B.E., a Royal Proclamation by Rama V., King Chulalongkorn, appeared in the Royal Gazette, initiating the use of the Bangkok Era in place of the Civil Era, in 1912 A.D. to appear in all State Documents-- to be terminated 24 years later, by another Royal Proclamation by Rama VI, King Vajiravudh, re-introducing the official use of the Buddhist Era in all State up to the present day.

The re-introduction of the Buddhist Era in the year 2455 B.E. or 1912 A.D. has made all the eras things of the past. One

(1) year difference is usually encountered if one wants to know the years of the different other eras to correspond to what year of the Buddhist Era. The figure 544 is usually adopted to subtract from the B.E. to get the Christain Era for the figures of the Sukhodaya and Ayudhaya Periods, and the figure 543 for the Bangkok Period. Now Thailand is in the Buddhist Year 2520, but for Burma Ceylon and India, their Buddhist Year is one year ahead, 2521 B.E.

Finally, up to the year 1940 A.D. or 2483 B.E., April was the first month of the year, and for this particular year, it had only 9 months, to start the New Year of 2484 B.E. or 1941 A.D. on January first., the Reign of Rama VIII, King AnandaMahidol.

This study will also attempt to pinpoint this error, and why this disparity, and the attempt may be shown tentatively or as final, if proved correct.

All of the above, this study will research to make Thai History clearer and truer, thus untangling quirks in Thai History.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความกรุณาอย่างมากจาก ศาสตราจารย์
ขจร สุขพานิช ผู้ให้ทั้งการสนับสนุน คำแนะนำความรู้ หลักฐานเอกสารต่าง ๆ และ
กำลังใจ ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไข
วิทยานิพนธ์ ตลอดจนคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุก ๆ ท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ
เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ใหญ่ศรี ถูก รองศาสตราจารย์
ดร. วไล ฌ ป่อมเพชร รองศาสตราจารย์ธิดา พิทักษ์ไพรวรรณ ที่กรุณาแนะนำและ
ช่วยเหลือเรื่องการยืมเวลาการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ตรี อมาตย์กุล คุณทรงวิทย์ แก้วศรี ที่กรุณาให้คำ
แนะนำเกี่ยวกับเรื่องราวของศักราช

ขอขอบคุณ คุณภูธร ภูมะธน คุณอรียา จิระราชู ร.ท. พิชัย สิงห์ทอง
คุณบุญธรรม อินทรจันทร์ คุณชนิษฐา วงศ์พานิช และ คุณมันเท็ง จันทานนท์
ตลอดจนเพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ด้วยดีเสมอมา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองจดหมายเหตุนานาชาติ เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ
เจ้าหน้าที่หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่หอสมุดคณะอักษรศาสตร์
เจ้าหน้าที่ของหอสมุดสยามสมาคม และเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งอื่น ๆ ที่ไม่ไ่กล้านามถึง
ซึ่งกรุณาให้ความร่วมมือและความสะดวกในการค้นคว้าหลักฐาน

ความรัก ความห่วงใย และการสนับสนุนจากคุณแม่ และพี่น้อง เป็นแรงบันดาลใจ
ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะคุณรำเพย เหมือนศาสตร์ ซึ่งอุทิศทั้งกำลังกาย
และกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือยกยืมมาโดยตลอด.

พล เหมือนศาสตร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
สารบัญ	ญ
รายการตารางประกอบ	ฉ
	
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความจำเป็นของปัญหา... .. .	1
1.2 การสำรวจการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้กระทำมาแล้ว.. .. .	1
1.3 วัตถุประสงค์	2
1.4 ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยนี้... .. .	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	3
2 ความหมายและแหล่งที่มาของศักราช	4
2.1 พุทธศักราช	8
2.2 มหาศักราช	15
2.3 จุลศักราช	22
2.4 รัตนโกสินทรศก.. .. .	32
2.5 คริสตศักราช	36
2.6 อัญชนะศักราช... .. .	39
2.7 ศักราชหนไทย... .. .	43
2.8 กลียุคศักราช	48
2.9 ศักราชอิสลาม หรือฮิจเราะห์ศักราช	52
2.10 ศักราชกฎหมาย.. .. .	55

3	การใช้และเกณฑ์การนับศักราช...	62
3.1	การใช้และเกณฑ์การนับพุทธศักราช	62
3.1.1	การใช้และเกณฑ์การนับพุทธศักราชในอดีต.	63
3.1.2	การใช้และเกณฑ์การนับพุทธศักราชในปัจจุบัน	78
3.2	การใช้และเกณฑ์การนับมหาศักราช	93
3.3	การใช้และเกณฑ์การนับจุลศักราช	102
3.4	การใช้และเกณฑ์การนับรัตนโกสินทรศก ..	122
3.5	การใช้และเกณฑ์การนับศักราชหนไทย	128
4	เกณฑ์การเปรียบเทียบศักราช...	144
4.1	เกณฑ์การ เปรียบเทียบอัฐศักราชกับศักราชอื่น..	144
4.2	เกณฑ์การ เปรียบเทียบพุทธ ศักราชกับศักราชอื่น	146
4.3	เกณฑ์การ เปรียบเทียบคริสต์ศักราชกับศักราชอื่น...	149
4.4	เกณฑ์การ เปรียบเทียบมหาศักราชกับศักราชอื่น	159
4.5	เกณฑ์การ เปรียบเทียบจุลศักราชกับศักราชอื่น	161
4.6	เกณฑ์การ เปรียบเทียบรัตน โกสินทรศกกับศักราชอื่น.	164
5	ศักราชที่มีปรากฏใช้ในหลักฐานฝ่ายไทย..	183
5.1	ศักราชที่มีปรากฏใช้ในสมัยกรุงสุโขทัย	183
5.2	ศักราชที่มีปรากฏใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา..	185
5.3	ศักราชที่มีปรากฏใช้ในสมัยกรุงธนบุรี	204
5.4	ศักราชที่มีปรากฏใช้ในสมัยกรุงรัตน โกสินทร	207
5.5	ศักราชที่มีปรากฏใช้ในสมัยปัจจุบัน	224
6	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	226
	บรรณานุกรม	231
	ประวัติการศึกษา	235

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
1 ตารางกำหนดเวลาครองราชย์ของกษัตริย์ราชวงศ์เมารยะตามภูมิภีร์ พราหมณ์ปุราณะหรือวายุปุราณะ 13	13
2 ตารางกำหนดเวลาครองราชย์ของกษัตริย์ราชวงศ์เมารยะ ตามคัมภีร์มสยาปุราณะ... .. 13	13
3 ตารางแสดงเกณฑ์เปรียบเทียบกษัตริย์กับกษัตริย์อื่น.. .. 51	51
4 ตารางสรุปเกณฑ์เปรียบเทียบคฤหัสถ์กับกษัตริย์อื่น.. .. 146	146
5 ตารางสรุปเกณฑ์เปรียบเทียบพุทธศักราชกับศักราชอื่น 148	148
6 ตารางสรุปเกณฑ์เปรียบเทียบคริสต์ศักราชกับศักราชอื่น... .. 158	158
7 ตารางสรุปเกณฑ์เปรียบเทียบมหาศักราชกับศักราชอื่น 161	161
8 ตารางสรุปเกณฑ์เปรียบเทียบจุลศักราชกับศักราชอื่น 163	163
9 ตารางสรุปเกณฑ์เปรียบเทียบรัตนโกสินทร์ศกกับศักราชอื่น 166	166
10 ตารางสรุปเกณฑ์เปรียบเทียบพุทธศักราชกับศักราชอื่นในสมัยกรุงสุโขทัย. และกรุงศรีอยุธยา 172	172
11 ตารางแสดงการเปรียบเทียบการชนคตาง ๆ ชนิดที่สำคัญใน หลักฐานฝ่ายไทย 200 ปี 173	173

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย